

NÁROD A JAZYK: MIGRANTI V AMERICKÉ SPOLEČNOSTI*

Eva Eckertová

Anglo-Americká univerzita Praha

Nation and Tongue: Migrants in American Society

Abstract: *The paper debates the issues of immigration, national identity and language. It considers the goals, means and the role of language as tied to the construction of nation by Noam Webster in the United States, Josef Jungmann in Bohemia and other scholars. It examines the ideology of community unified by a shared language and other factors in the historical context of mass immigration to the U.S., the history of U.S. expansion, immigration policies and social attitudes. It contrasts two options of immigrant interaction with the receiving society, i.e., the assimilationist behaviour of German immigrants in Texas with the Czech immigrants' efforts of building a nation in the new Texas homeland in the 19th century. In its conclusion, the article examines the vitality of the concepts of nation, community and multiculturalism.*

Key words: *nation; immigration; identity; language policy; assimilation; community*

Problematikou migrace, identity a jazyka se zabývali již zakládající otcové Spojených států a aktuální zůstává dodnes. V druhé polovině 18. století, kdy už do Ameriky proudily tisíce přistěhovalců nejen z Anglie, ale také z Německa, Irska, Skotska, Francie, Švédska a Holandska, trápil Benjamina Franklina a Noama Webstera fakt, že němčinou mluví v Pensylvánii téměř polovina obyvatel a budoucím Spojeným státům americkým chybí společný jazyk, který by jejich obyvatele mohl sjednotit v národ a vzdálit Evropě. Za jazyk vznikajícího amerického národa

---

* Autorka děkuje anonymním recenzentům za pečlivé připomínky a podnětné náměty ke zpracování.

stanovili angličtinu, a to bez ohledu na fakt, že v roce 1790 byla větší část obyvatel Ameriky neanglosaského původu. Jinou roli však hrál společný jazyk přistěhovalců při stmelování etnických komunit v době propukající masové migrace do USA. Jaké možnosti interakce s americkou majoritní společností měli např. němečtí a čeští migranti v Texasu v druhé polovině 19. století? Z čeho pramení rozdíly v jejich integraci do společnosti a v čem byly příčiny těžkopádné akulturače Čechů? Asimilační chování německých přistěhovalců v Texasu kontrastuje s úsilím českých přistěhovalců o vytvoření národa v texaském domově. Na rozdíl od Němců, kteří se do texaské společnosti včlenili a spoluutvářeli stát od samého jeho vzniku, si Češi v Texasu žili po svém a své snahy orientovali na přežití českého národa. Tyto dvě komunity jsou prototypickými příklady migrace, asimilace a společenských postojů k přistěhovalcům, které mají co říct i k soudobému diskursu o integraci, národě, etnických komunitách a multikulturalismu.

Jazyk a americký národ

Neúnavná snaha Noama Webstera (1758–1843) o vytvoření amerického národa sjednoceného jazykem na první pohled protiřečí historické koncepci Spojených států jako národa přistěhovalců, do něhož přicházejí jednotlivci různého původu mluvící různými jazyky, postupně se asimilují a přetavují v novou rasu lidí.¹ Podle Oscara Handlina jsou americké dějiny epickou ságou velkých migrací „vykořeněných“ přistěhovalců („Uprooted“), kteří se postupně stmelili v americký lid (1951). Ke „staré“, původní přistěhovalce vlně patří nepochybně Němci a bývají k ní přiřazováni i Češi, ač přicházeli na území již osídlená Němci v průměru o dvacet až třicet let později.² (Do roku 1848 byla migrace z Rakouska zakázána a zemědělské obyvatelstvo vázáno robotou.) Němci a Češi se chovali v emigraci v obdobných podmínkách po svém a odlišovali se ve schopnostech i ochotě sžít se s novým dominantním kulturním prostředím. Studium akulturačních trendů se přesvědčujeme o tom, že metafora tavicího kotle, jak ji ve své divadelní hře představil Zangwill (1909), je příliš jednoduchá na to, aby postihla osobitý vývoj různých etnických a národnostních skupin v době masové migrace, kterou ukončila

¹ V tomto smyslu píše o přistěhovalcích a formování kvalitativně nového amerického lidu J. Hector St. John de Crevecoeur v *Dopisech od amerického farmáře* (napsaných už v předrevoluční době, ale vydaných až roku 1782). Zde se také vůbec poprvé objevuje metafora přetavování se: „Zde [v alma mater] se lidé všech možných národů přetavují v novou rasu lidí...“

² Podle vládní zprávy patří sice čeští přistěhovalci do nové vlny, stabilitou a poutem k půdě však přísluší do vlny staré (1927, 244). O staré a nové migraci viz např. Brown – Bean 2006.

první světová válka.³ Modely migrace různých skupin obyvatelstva napovídají, že odlišnost v asimilaci v novém prostředí má své kořeny v povědomí vlastní identity a historického poslání.⁴ Asimilaci ale ovlivňuje mnoho dalších faktorů vyplývajících ze společensko-historických podmínek, domácí situace, vazeb na rodinu a církve, přetrvávajících kontaktů s domovem, věku přistěhovalců, socioekonomické a profesní jednotnosti nebo naopak rozrůzněnosti etnické skupiny aj.⁵

Americký nativismus

Dějiny USA jsou tedy dějinami přistěhovalců. Přistěhovalce z Evropy přitahovala Amerika jako magnet. Pokud se stěhovat směli, ať už k tomu měli pádné ekonomické nebo rodinné důvody nebo je hnala třeba jen touha po dobrodružství, a do přístavu vedla železnice, nic jim nestálo v cestě za moře (cf. klasik amerického přistěhovalectví Marcus Lee Hansen 1940: 192). V Americe se však přistěhovalci neocitli v multikulturním prostředí, které by jim poskytlo obdobné možnosti pracovního a společenského uplatnění jako „rodilým Američanům“, ač i ti byli původem přistěhovalci. V 18. ani 19. století nebyli v Americe vítáni s otevřenou náručí a od počátku amerických dějin naopak čelili nepřízni Američanů, útokům americké veřejnosti a nenávislným politickým hnutím jako nativismus a Know Nothing.⁶ Hnutí nativismu, stavějící se proti přistěhovalcům jako takovým nebo jen proti určitým etnickým skupinám, se prosadilo v Americe už v padesátých letech 18. století, kdy Benjamin Franklin zaútočil proti Němcům a němčině.⁷ Nápor imigrantů si vynucuje konfrontaci hostitelské kultury a jejích institucí, jazyka a zavedených norem s kulturou imigrantů. Konfrontace pak vede k nutnosti oboustranného přizpůsobování se kultur a komunity. Výnosy i náklady s ní související se

³ V letech 1821 až 1924 emigrovalo z Evropy do Spojených států třicet tři milionů obyvatel (Thistlethwaite 1991: 20), z toho polovina v letech 1881 až 1910 (Dublin 1993: 3).

⁴ Olson 1979 hájí tezi, že dlouhodobá svébytnost skupiny pramení v prvé řadě z kladné sebeidentity a jen druhotně je reakcí na vnější nepřátelské postoje, vii et al.

⁵ Otázka, jaké faktory a do jaké míry ovlivňují asimilaci či akulturaci dané etnické skupiny, je zevrubně zpracována v řadě publikací, např. Conzen 1990, Luebke 1990, Rippley 1994 nebo Vecoli-Sinke 1991, a důkladně shrnuta např. v Brown – Bean 2006.

⁶ Její základní postoje převzala v roce 1854 American Party, navrhuující k získání amerického státního občanství jedenadvacetiletý pobyt v Americe a žádající, aby jen Američané směli volit, a to jen rodilí obyvatelé Ameriky, a aby katolíci nebo protestanti žijící v manželství s katolíky nebyli voleni do úřadů (Daniels 1997: vii-viii).

⁷ V roce 1751 Benjamin Franklin v *Observation Concerning the Increase of Mankind* píše: „Proč bychom měli tolerovat, aby se palatinští sprostáci shlukovali v našich osadách a pěstovali si jazyk a zvyky na úkor našich? Proč by se měla stát Pensylvánie, kterou založili Angličané, kolonií cizinců, kteří budou za chvíli tak početní, že nás poněmčí?“ Cit. v Dublin 1993: 4.

mezi ně dělí, ale zřídka kdy stejnou měrou. Konfrontací se nejen přetváří, ale také destabilizuje a ohrožuje hostitelská společnost, která se přirozeně brání.

Nativismus se projevil v americké politice koncem 18. století mimo jiné i politicky motivovaným útokem proti radikálním přistěhovalcům z Irska a Francie, který kulminoval za Johna Adamse v zákonech proti nepřátelství a pobuřování (Alien and Sedition Acts). O Samuelu Morseovi se dávno neví, že byl stoupencem nativismu a morseovku vynalezl pravděpodobně v obavě před mezinárodní konspirací papeže s evropskými monarchy, kteří usilovali v Americe o převrat. Přesvědčen, že katolická Evropa se chystá zničit americké demokratické ideály, otiskl v roce 1835 také provolání „Okamžitá nebezpečí hrozící svobodným institucím Spojených států v důsledku přistěhovalectví z ciziny“ (Morse 1835: 28, cit. in Lepore 2002: 9). V padesátých letech 19. století vytvořili nativisté hnutí Know Nothing Americkou stranu (American Party), prosadili svého kandidáta mezi kandidáty na prezidenta a politicky ovlivňovali i dění v Texasu (Daniels 1997: ix). Právě tehdy akcelerovala migrace z Evropy otrěsené revolucemi roku 1848 (z Británie, Irska a Německa se vystěhovali už dříve), která po americké občanské válce nabyla masového charakteru.⁸

Noah Webster a americký národ

Coby rodilí Američané, navíc osvícení puritánskou vírou, se zakladatelé Spojených států považovali za morálně nadřazené. Puritánské vyznání jim navíc vštěpovalo vědomí výjimečnosti, mimořádného historického poslání a práva rozhodovat za druhé. Pyšnili se tím, že jejich civilizace dala vzniknout demokracii a že jsou na rozdíl od přistěhovalců svobodní, společensky a ekonomicky úspěšní a nabízejí přistěhovalcům v Americe ráj na zemi (Dublin 1993: 5).

Třináct britských kolonií se sjednotilo v americké spojené státy po vyhrané revoluční válce v roce 1783.⁹ Federální vláda zavedla nová pravidla

---

⁸ V letech 1850 až 1860 do Ameriky dorazilo 2,6 milionu vystěhovalců – po jednom milionu z Irska a Německa, ostatní z Británie a Skandinávie. Přibližně stejný počet přistěhovalců přišel do Ameriky v sedmdesátých letech, ale v osmdesátých letech jich bylo již dvakrát tolik (z toho dvě třetiny pocházely ze západní Evropy) a dvacet milionů přibýlo ještě v letech 1890 až 1920. Počátkem 20. století byla již většina přistěhovalců z Rakousko-Uherska a Itálie, 1,6 milionu z Ruska a ostatní přistěhovalci z Asie, Německa, Británie a Skandinávie (Olson 1979: 208). V letech 1840 až 1860 přispěli Němci k celkovému počtu asi 1,4 milionu přistěhovalců do Ameriky přibližně jednou třetinou (Olson 1979: 95).

⁹ V době anglické koloniální nadvlády přišlo do Ameriky něco přes 600 tisíc převážně britských, irských a německých přistěhovalců, a přistěhovalci z Německa a Irska si udrželi početní převahu až do poloviny 19. století (Dublin 1993: 2–3). Obchod s otroky byl formálně uzavřen v roce 1808.

Rodina Kučerů shromážděná před domem u Fayetteville, 20. léta 19. století.
Soukromý archiv pana Polanského z Fayetteville v Texasu.

přistěhovalectví, ale počet příchozích z Evropy neomezila. Kolonie se sjednotily a vybojovaly si politickou a ekonomickou samostatnost, ale jejich společné dějiny se teprve začaly tvořit. Ideologicky nebyly národem propojeným vírou, jazykem, společnými dějinami a identitou sounáležitosti, a vlastně ještě nebyly ani jednotným státem. Podle prvního sčítání obyvatel žilo v roce 1790 v Americe 3,1 milionu bělochů, 60 tisíc svobodných černochů, 700 tisíc otroků a odhadem 150 tisíc indiánů, kteří oficiálně sčítáni nebyli (Lepore 2002: 27).¹⁰ Přibližně každý čtvrtý obyvatel Spojených států nemluvil anglicky.¹¹ Benjamin Franklin

¹⁰ Sčítání lidu poprvé ve Spojených státech proběhlo v roce 1790, kdy v Americe žilo 3 929 214 obyvatel. Jejich země původu se odhadovala podle příjmení. Odhady ukazují, že anglického původu bylo asi 47,5 % z celkové populace, což tvořilo 60,9 % z evropské populace Ameriky. Celkem mělo evropské kořeny 80,7 % celkové populace Spojených států. Více než 75 % pocházelo z Británie, z čehož skotští Irové tvořili asi 14 % a Irové 4 %. Němců bylo 9 % a Francouzů, Holanďanů a Švédů dohromady 5 %. 757 208 jedinců bylo afrického původu, z nichž 697 624 byli otroci. Neidentifikováno zůstalo 7 % (*United States Census 1790*).

¹¹ Dnes angličtina není prvním jazykem jen u 17 % obyvatel Spojených států.

spolu s ostatními zakladateli Států vyjadřoval obavy, že někteří, a jmenovitě němečtí, přistěhovalci se nedokáží přizpůsobit a mohli by vážně ohrozit politikou integritu nové republiky. Přes nepřátelství svého okolí mluvilo v roce 1751 na 40 % obyvatel Pensylvánie, která byla klíčovým státem, německy.¹² V roce 1821 se Benjamin Franklin v *Niles Weekly Register* postavil proti tomu, aby se němčina stala většinovým jazykem, a útočil na Němce, aby se naučili anglicky a promíchali s většinovou angloamerickou společností, která jim zajišťovala podmínky pro vytvoření nového domova (Franklin 1887: 233–234; cit. in Lepore 2002: 29).

Národní rozpolcenost Ameriky si tehdy uvědomoval také Noah Webster, známý autor slovníku anglických významů a pravopisu,¹³ a netajil se nenávistí k přistěhovalcům, kteří podle něj Spojené státy oslabují, do jejich identity vnášejí nejednotu, a kdyby jich nebylo, Amerika by prosperovala a žila ve vzájemné harmonii: „Jazyk a vláda by měly být národní a Amerika by měla mít svůj vlastní jazyk odlišující se od všech ostatních na světě“ (Webster 1798: 179). Pod dojmem úspěchu svých pravopisných pravidel (*American Spelling Book*), která poprvé vyšla v roce 1783, brojil Webster za sjednocení amerického národa prostřednictvím jazyka a nenechal se odradit ani kritikou svých protivníků, před kterou však nakonec musel přece jen kapitulovat. Websterův pravopis představoval umírněnou reformu, která se stala platformou sjednocující americkou společnost. Webster předvídal, že se americká angličtina vymaní z područí kontinentální angličtiny, stane se svébytným jazykem s jednolitou výslovností, osobitou slovní zásobou a fonetickým pravopisem oproštěným od historizujících tendencí a propojí příslušníky amerického národa přirozeným poutem vystihujícím neopakovatelnou identitu Ameriky (Webster 1793: 14). Ve výslovnostních rozdílech vázaných na místní dialekty Webster spatřoval hrozbu případné institucionalizace odlišných jazykových kultur, nestability a politické rozdrobenosti (Webster 1798: 22–23, cit. in Lepore 2002: 22). Webster věřil, že správné a jednotné výslovnosti, která není pro Ameriku o nic méně důležitá než národní vláda, se obyvatelé naučí právě z *American Spelling Book*. O jazykovou reformu spočívající ve sjednocení výslovnosti a pravopisu usiloval také z přesvědčení o postupném zániku všech minoritních jazyků, kterými se tehdy ve Státech mluvilo, a prosazení globální imperiální americké angličtiny, která by dominantní angloamerické komunitě zajistila převahu v jednání s imigranty a naklonila proces vzájemného

¹² Podle prvního sčítání lidu z roku 1790 bylo jen 35 % obyvatel Pensylvánie anglického původu.

¹³ Jeho příjmení se stalo synonymem pro slovník, a to hlavně Merriam-Webster, který vyšel v roce 1828 pod názvem *An American Dictionary of the English Language*.

WestFest – fotografie z populárního každoročního festivalu texaských Čechů v osadě West, založené až v osmdesátých letech 19. st. v západním cípu českého osídlení. Soukromý archiv pana Polanského z Fayetteville v Texasu.

prizpůsobování se v její prospěch. Amerika by z přistěhovalců začala těžit, výdaje z něj plynoucí by přenesla na imigranty, a tím by se dlouhodobě politicky stabilizovala.

Koncepce národnějazykového sjednocení odpovídá pojetí jazyka coby těžiště moderního národa, jak o něm smýšleli filozofové francouzské Revoluce a Hegel, Herder, Humboldt nebo Jungmann. Podle této koncepce národ tvoří jen mluvčí daného jazyka, ač by na příslušnost mohly mít podle historických parametrů nárok i jiné etnické skupiny (např. německá šlechta v době, kdy se konstituovalo české národní obrození). Základním problémem v konstituování národa Spojených států amerických byl multilingvismus, disproporčně silné zastoupení německy mluvících přistěhovalců z různých oblastí Evropy, dále Italů, Irů a Skandinávců, a v neposlední řadě i fakt, že zakládající otcové amerického národa mluvili britskou angličtinou.

Do roku 1801 vyšel Websterův pravopis v pěti vydáních a jednom a půl milionu výtisků, do roku 1829 v deseti milionech výtisků, a když Webster v roce 1843

zemřel, učila se podle jeho ortografických pravidel psát celá Amerika. Webster ale zamýšlel jít v národním sjednocení Ameriky ještě dál a přimět Američany, aby se odtrhli od kontinentální angličtiny také přijetím jednotné předepsané výslovnosti a radikálně změněného slovníku, protože „... angličtina vystačí na popis Temže, ale nemůže postihnout velkolepé Niagarské vodopády a Mississippi.“¹⁴ V roce 1788 založil Webster v New Yorku Filologickou společnost, která měla o americkou angličtinu pečovat, o rok později sepsal plán, jak radikálně pravopis zjednodušit (psát např. dawter, bred, neer a camyn ius místo daughter, bread, near a common use) a pak vydávat knihy a noviny určené Američanům výhradně v Americe, aby byl jejich původ na první pohled zřejmý. Po mnohaleté práci vydal Webster v roce 1828 své celoživotní dílo *An American Dictionary of the English Language*, ale už jeho druhé vydání, tři roky před autorovou smrtí, provázely dluhy a kritika. Webster věděl, že jazyk se může stát markantním historicko-geografickým předělem mezi Anglií a Amerikou, protože konkrétní slova a pojmy nabízejí mluvčím možnost pojmenovat osobitou kulturu a popsat svébytné dějiny. Nedokázal ale ostatní představitele amerického národa přesvědčit o radikální psané podobě americké angličtiny a možnosti využít jazyka tak, aby se zviditelnila nezávislost Ameriky.

V době, kdy zemřel a kdy se probouzel zájem o Ameriku i v českých zemích, vnímal Ameriku jako národ i Karel Havlíček Borovský: „Pilnost, podnikavost a obchodní zřítnost jest hlavním rysem povahy americké... všechno směřuje k tomu, co přímý užitek přináší... každý kdo chce pracovat, a v krátkém čase toliko vydělat, že mu stačí na zakoupení gruntu, na kterém se může dobrého bydla dopracovati; miliony jiter dobrého gruntu leží ještě ladem a jsou k nabytí... Hlavními prameny [temné strany soustátí] je nedostatek národu a minulosti. Soustátí je svazek různorodých lidí spojených v solidární celek interesem osobním dobře pochopeným; materialismus a blahobyt všech je to nit prodávající se skrz všechny ústavy říše, duch užívající celé společenstvo. Ústrojí této říše vyvinulo se z egoismu... Není tam národa, a proto také není tam lásky k Otčině; nedostává se minulosti, odtud také nedostává se pohnutek k velkým a šlechetným činům, k obětování se a k oddanosti; schází konečně cit a poesie tamnímu životu, všechno dýše prosaičností a materialismem. Umění, literatura a vědy vzdělávají se jenom, pokud je jich zapotřebí k živobytí praktickému, ale nikoli jako

---

¹⁴ „How tame will his language sound, who would describe Niagara in language fitted for the falls at London bridge, or attempt the majesty of the Mississippi in that which was made for the Thames?“ Jeremy Belknap v dopise Ebenezeru Hazardovi, 1790. Cit. in Lepore 2002: 5.

Otčným krajanům!

Oznamuju, že jsem otevřel NOVY HOSTINEC na jižní straně náměstí, kdež každý krajan bude náležitě obsloužen.

POUZE 5 CENTŮ!

skurr piva,
whiskey,
limonada,
sodova voda, atd.

5 ct.!

POUZE 5 CENTŮ!

Pivo stále od ledu, lihoviny nejlepšího druhu. *Spokojím se s malým*
výdělkem. HENRY ALEXANDER,
 Latirange, Te.

Oznámení v novinách *Svoboda*, vycházejících v Texasu pod redakcí pana A. Haiduška od roku 1885. Soukromý archiv pana Polanského z Fayetteville v Texasu.

prostředek k rozvíjení a zešlechtění člověka... žalostné podívání na nevolnictví otroků“ (Slovan 1850: 534–535).

O dvacet let později, tedy v šedesátých letech 19. století, žilo v Americe na deset milionů přistěhovalců. Amerika prošla občanskou válkou a dobyla západní pomezí, ale zůstávala vnitřně roztržštěnou společností enklávních komunit, farem a měst, v nichž Američané vnímali příchod přistěhovalců jako nepřátelskou invazi (Olson 1979: 201).

Národ Texas

Národ se konstituuje v historickém předělu jako homogenní populace sdílející kulturní hodnoty a povědomí o dějinné sounáležitosti a zároveň se vymezující vůči populaci vnímané jako společný nepřítel, jak tomu bylo např. za českého národního obrození, kdy se Češi profilovali vůči místním Němcům a Rakušanům. Podobné faktory stály u vzniku amerického národa, který se ideologicky vyhranil vůči cizincům, zejména vůči početně silným a hospodářsky úspěšným Němcům. V emigraci, a konkrétně v Texasu, na jehož příkladu dále vysvětlím odlišné cíle soužití obou etnických skupin s majoritní americkou společností, se Češi jako národ konstitovali ve dvojí opozici: proti německým přistěhovalcům, s nimiž bezprostředně sousedili, i proti americkým starousedlíkům, jejichž kulturní, ekonomické a náboženské hodnoty popírali a odmítali.

V roce 1823 se Mexiko vymanilo ze španělské koloniální nadvlády a už v roce 1824 otevřelo spoře osídlené území dnešního Texasu přistěhovalcům,

kteří Mexičany během necelých deseti let početně pětkrát převýšili (Olson 1979: 146–151). Následné pokusy zakázat přistěhovalectví ale vedly v roce 1835 k povstání. V bitvě u San Jacinta (1836) Texasané Mexiko porazili a osamostatnili se jako republika (Mexiko přišlo i o Kalifornii a Nové Mexiko), která se v roce 1845 stala součástí Spojených států. V počátcích evropského přistěhovalectví byli hlavní složkou texaské populace Angloameričané původem z Virginie, Severní a Jižní Karoliny, Alabamy a Mississippi, kteří přitáhli do Texasu už ve dvacátých letech. Centrem osídlení a pozdější migrace z Evropy se stala v roce 1822 kolonie tří set mužů vybudovaná ve středním Texasu Stephenem F. Austinem z Connecticutu, když získal od španělské vlády povolení kolonizovat vybrané území neohrožované indiány (Fehrenbach 1968: 136–138). V roce 1825 v kolonii žilo 1347 bělochů vlastníkůch bavlníkové plantáže a 443 otroků. Do roku 1835 se kolonie rozrostla na patnáct set angloamerických rodin. Další osady vznikaly jako překladové stanice pro dostavníky na prérijních migračních stezkách a soustřeďovaly se v blízkosti pevností, které si ke své ochraně stavěli kolonizátoři, a španělských katolických misijních stanic. Ještě v roce 1860 měl Texas na rozdíl od jiných jižních států dlouhé pomezí, na kterém se střetával civilizovaný svět s indiánským územím. Texas – obrovský, na nerostné suroviny a stáda dobytka bohatý a klimaticky nehostinný stát – si byl vždy vědom své historické odlišnosti a osobité identity. Pojem texaského národa razili i ti, kdo ho od 19. století osidlovali. Otázkou bylo, v čem by se obsah „texaského národa“ mohl realizovat. Texas byl příkladem konkrétní odchylky, jakých se Webster a další tvůrci amerického národa obávali.

Asimilace vs. akulturace

Na první pohled by se mohlo zdát, že němečtí a čeští přistěhovatelci budou v Texasu žít v symbióze, poučení obdobným historickým vývojem, soužitím ve staré vlasti a kulturní blízkostí. Němčinu ale Češi vnímali jako vnucený oficiální jazyk a soužití v Evropě jako konfliktní. Zatímco Němci se v Texasu od snahy vybudovat si Nové Německo záhy odvrátili, asimilovali, šzili s prostředím a dokonce se podíleli na jeho dějinném a ekonomickém utváření, Češi se neasimilovali, ale kulturně se vyvíjeli paralelně s dominantní angloamericko-německou kulturou. Dobové dokumenty svědčí o tom, že se Němci snadno vzdávali své národní identity nejen v Texasu. Asimilační snahy Němců v emigraci kritizoval např. Alexander von Bülow známý jako propagátor Střední Ameriky (1849) a Traugott Bromme (1853), kteří se zároveň ve svých pracích snažili

Rodinná sešlost, v rohu pravděpodobně černošská služebná, kolem roku 1920. Soukromý archiv pana Polanského z Fayetteville v Texasu.

těmto snahám předcházet a usilovali o zachování „německé identity“. Na rozdíl od Němců tíhnoucích k angloamerikanismu Češi v Texasu urputně usilovali o upevnění vlastní svébytnosti a vytvoření nové domoviny pro český národ. Češi šli cestou etnické soběstačnosti a ignorovali tak integrační procesy, jimiž se měla Amerika sjednotit.

Už v druhé polovině 18. století tvořili Němci mezi přistěhovalci, kteří do Ameriky přicházeli odjinud z Evropy než z Británie a Irska, většinu a nově přichozím německým přistěhovalcům vytvořili jisté společenské zázemí. Do kolonie, kterou v Texasu vybudoval Stephen Austin, začali emigrovat ve třicátých letech 19. století. Brzký příchod jim otevřel cestu k dobývání amerického pomezí a zabírání indiánské půdy, čímž přispěli k vytvoření nosných pilířů texaských dějin. V roce 1880 žilo v Texasu více než desetkrát tolik Němců než Čechů. Přicházeli z různých koutů německy mluvících zemí, mluvili různými dialekty, byli různé povahy, různých profesí a zájmů a v Texasu se uplatnili v různých sférách. Odlišovali se i v náboženském složení, protože katolíků mezi nimi byla jen asi

čtvrtina a luteránů dvě třetiny (Jordan 1982: 93), zatímco mezi českými přistěhovalci měli katolíci většinu (přes 80 %). Na rozdíl od Čechů žili i ve městech, kde se zapojovali do místní administrativy. Nicméně, podobně jako Češi, nejdéle a nejrozsáhleji se udrželi v zemědělských osadách, které často tvořily nářečně rozdílné enklávy (Gilbert 1972).

Farmaření bylo pro Čechy jediným okruhem ekonomické činnosti, jíž se v Texasu prosadili a Němcům i starousedlíkům konkurovali. Američané si cenili českých i německých farmářů, schopných efektivně využít i malých polností, zkušených, zvyklých pracovat v tvrdých podmínkách, ochotných experimentovat s plodinami a vytvářejících spolky s cílem zvyšování efektivity hospodaření a tím i státní prosperity. Němečtí přistěhovalci však od počátku měli mnohem širší ekonomické ambice. Už ve třicátých letech založili ve středním Texasu osady Oldenburg, Weimar, New Braunfels a New Ulm, pronikli do angloamerických měst Cat Spring, Columbus a Round Top a např. v okrese Brazos se podíleli se ziskem na místní velkopodnikatelské ekonomice. Známy je příběh bratrů z Německa, kteří zde již tehdy podnikáním zbohatli (Struve 1996). Za Texaské republiky byli mezi deseti tisíci Němců v Texasu obchodníci a ekonomicky zdatní podnikatelé, kteří přispěli k rozkvětu Houstonu jako obchodního centra a Galvestonu jako mezinárodního přístavu. Architekt Frederick Olmsted, který navrhl např. newyorský Central Park, dokonce ve svém cestovatelském deníku staví do kontrastu úhledné a prosperující německé osady s neupravenými angloamerickými (1860: 431).

Texaská ekonomika vyrostla na základech otrokářských bavlníkových plantáží a rozmohla se ve čtyřicátých a padesátých letech produkcí kukuřice, tabáku, vlny a bavlny, které se také vyvážely. V roce 1841 tvořili přistěhovalci z Německa pouhých 5000 z celkové populace 125 000, během dalších pěti let jich přijelo ještě 10 000 a do roku 1850, kdy v Texasu žilo celkem 213 000 lidí (včetně 60 000 otroků), tvořili nejpočetnější složku populace narozené mimo Texas (Struve 1996: 49). Ve srovnání se sedmi stovkami Čechů zde žilo v předvečer občanské války na 30 000 Němců (Ripley 1994: 46).

Snadnou asimilaci umožňovala německým přistěhovalcům také jazyková blízkost k angličtině. Učit se anglicky bylo pro Čechy mnohem obtížnější, což bylo umocněno kulturním předělem mezi nimi a cizojazyčnými sousedy, které vnímali jako své nedostížné vzory. Mnohatisícový nárůst počtu českých přistěhovalců během tří desetiletí od osmdesátých let 19. století přirozeně nahrával zakládání ryze českých osad, táhnoucích se po linii úrodné černozemě od nejstarších českých vesnic ve středním Texasu – Prahy, Hostyna a Dubiny – severně k Dallasu a jižně a východně směrem ke Corpus Christi a Houstonu. Pro české

Synové pana Klimka v osadě Bordovice, 30. léta 20. století.
Soukromý archiv pana Polanského z Fayetteville v Texasu.

přistěhovalce bylo prvořadě být mezi svými v zajištěném osídlení, kde stály české kostely a spolky, ač si mohli koupit půdu levněji jinde, výnosně ji za pár let prodat a stěhovat se dál. Češi svým postojem tvořili kontrast k angloamerické populaci, která bohatla právě takovou spekulativní činností.

Čeští přistěhovalci působili v Texasu společensky na periferii, kam se dostali dobrovolně, protože svou kulturně-hospodářskou činnost rozvíjeli téměř výhradně v rámci vzájemných vazeb. Podobně jako němečtí přistěhovalci kolem přelomu 18. a 19. století byli Češi známi ještě v meziválečných letech 20. století jako nepřizpůsobiví občané, kteří neměli zájem na budování společných amerických hodnot. V úvodníku novin *Svoboda*, které Češi v Texasu vydávali od roku 1885, se píše: „...přijali [jsme] tuto zemi za svou novou vlast [a], věděli jsme, že jen tuhou prací domůžeme se po letech postavení neodvislého. Opustili jsme starou vlast s vědomím, že nás zde očekává život nový plný boje a strádání, a jen v té naději jsme přišli, že doděláme se jasnější budoucnosti, že nebudeme museti na stará kolena se nuzovati a dávatí dítky na vojnu. Přišli jsme bez ilusí, ale s poctivou vůlí zbudovati si tu vlastní domovinu... Přičiňme se, abychom se mohli na

roveň postaviti ve všem co dobrého a užitečného sousedům Amerikánům a Němcům!“ (*Svoboda* 10. 12. 1885).

K vytvoření hradby mezi americkou většinou společností a českými přistěhovalci přispěla i katolická a evangelická církev, která přistěhovalcům poskytovala mimo jiné i pohodlné kulturní zázemí, v němž prosperoval český společenský život, noviny a školství.¹⁵ Příslušnost ke katolické nebo evangelické obci, a tedy i k určité osadě a kostelu, umocňovala přistěhovaleckou identitu. Především katolická církev v osadách dbala na to, aby rodiče posílali děti do církevních škol. Zatímco pro přistěhovalce se i vzdělání úzce vázalo na víru a náboženská výchova se považovala za „naprosto nutnou k vypěstění dobrých občanů“,¹⁶ z pohledu Američanů se české cíle vzdělávání mijely se snahou po amerikanizaci přistěhovalců. Církevní výchova zaručovala kontinuitu komunity a stabilitu v rodině, ale také odlišovala Čechy od Američanů. Pro české přistěhovalce bylo vzdělání cestou, jak si udržet tradiční kulturní hodnoty, ale pro Američany především možností společenského postupu a kulturní globalizace, která měla uspišit utváření amerického národa.

Češi stavěli do popředí nutnost vytvořit a posléze si udržet národní svěbytnost a vychovat k ní i své potomky. Ztotožňovat se s češtinou a národem pro ně bylo o to jednoznačnější nutností, že domov byl daleko za mořem a žil v představách přistěhovalců jako historicky uzavřená hodnota a mytologizovaná představa, kterou si do Texasu přinesli spolu s dějinami Palackého a bratrskou Biblií. Přistěhovalci se sice vymezovali etnicky jako Moravané, příp. Čecho-Moravané, ale hlásili se k českému národnímu obrození a národu, který je v Texasu sjednocoval. Termínem „texasští Češi“ se sice v současnosti označují čeští a moravští starousedlíci i jejich potomci, ale otevření Českého kulturního centra v La Grange v roce 2009 předcházely spory, zda je pojmenovat českým nebo moravským. Přistěhovalci si na pojmech češství a český (resp. moravský) národ nejen zakládali, ale českou kulturu vnímali jako nadřazenou americké.¹⁷ V tomto smyslu se také k Američanům chovali a nepřipouštěli např. česko-americké sňatky. Američané takové chování odsuzovali. V roce 1909 např. napadl české přistěhovalce v okrese Bell, kvůli nimž prohibicionisté prohráli v místních volbách, prohibiční časopis

¹⁵ Ač byl Texas za španělské a mexické nadvlády katolický, v padesátých letech už i mexičtí katolíci byli podřízenou menšinou vystavenou ještě úpornějšímu pronásledování než katolíci z Irska a odjinud z Evropy.

¹⁶ Z komentáře ve *Svobodě* k otevření nové školy, 19. 3. 1925.

¹⁷ Česká bratrská osada Snook, jak ji popsal Skrabanek 1988, je typickým příkladem svěbytné farmářské osady, soustředěné kolem kostela, farmy, školy a rodiny, a tvořící uzavřenou společenskou jednotku.

Shromáždění českých katolických žen na sjezdu Katolické jednoty texaské ve Fayetteville v roce 1920. Soukromý archiv pana Polanského z Fayetteville v Texasu.

The Home and State: „V okrese se v uplynulých několika letech usadilo mnoho Bohemínů [výraz, kterým si texaští Češi překládali pejorativní označování Bohemians, resp. Bohunks], ale bílí anglicky mluvící lidé v Texasu si nenechají nic diktovat od bandy zlotřilých a zkorumpovaných Afričanů, ani od hloupých přiovilých cizinců“ (*Svoboda* 24. 9. 1909).

Nejen že se Češi většine neprizpůsobovali, ale šli dokonce aktivně proti ní, aby si v Texasu vytvořili nový český domov. Ohniskem jejich snah, jasně vyhraněným ve stanovách texaskočeských národních spolků, byla péče o jazyk. Tvořil osu národního života doma i v emigraci a čeští přistěhovalci v Texasu byli odhodláni si jej uchovat déle, než tomu bylo v jiných státech (*Svoboda* 17. 1. 1895 a jinde). Přestože už v roce 1871 prosadil předák české komunity angličtinu jako jediný vyučovací jazyk povinné školní docházky, mnohde v okresech zákon obcházeli a prosadit ho a vštípit přistěhovalcům vědomí poplatnosti vůči zákonu stálo vůdčí osobnosti české komunity značné úsilí. Ještě v padesátých letech se čeština v Texasu vyučovala na několika středních školách.

V čele komunity stáli „vůdcové národního života“, kteří zakládali pěvecké, divadelní a jiné „ryze české spolky“, aby se udržely domácí kulturní tradice „ku prospěchu naší národnosti“ a Češi se nemuseli „v nové vlasti“ sdružovat s „jinonárodovci“, ale „častěji se scházet, spolu se bavit a poučovat... Pakli nechceme navštěvovat zábavy jinonárodovců, měli by jsme se držet národního přísloví svůj k svému“.¹⁸ Spolky se zakládaly místně na principu etnickém a náboženském od sedmdesátých let 19. století a postupně se propojovaly v celostátní organizace. Z jejich činnosti vysvítá úsilí o zachování oddělené národní identity a mateřštiny: „Naše národnost v této naší nové vlasti nejen žije, ale i kráčí s jinými národy. Při této práci jsou hlavními činiteli naše spolky, neboť jich členové jsou vázáni svou ctí, že se přičiní, aby náš mateřský jazyk se zveleboval... Téměř v každé osadě, v níž se nalézá spolek, jest zařízena škola a vyučováno v ní našemu jazyku mateřskému. Za tyto snahy by se měl cítit zavázán trvajícím díkem každý, jehož žilami proudí slovanská krev, neboť jen dotud udržíme svou národnost, dokud budeme pěstovat svůj mateřský jazyk“ (*Svoboda* 15. 5. 1902). Publikáční činnost Čechů v Texasu byla pozoruhodná, a to i ve srovnání s jinými národnostmi.¹⁹ Ještě v letech před druhou světovou válkou se v Texasu publikovalo na třicet českých novin, časopisů a novinových příloh (Machann – Mendl 1983: 178–185, 272–273).

Národ Čechů v Texasu si postavil také svou historii a mytologii, tedy sjednotil se kolem událostí, které komunitu stmelovaly a zároveň odlišovaly od sousedních. Základy společné historie tvořila domácí politická a náboženská persekuce, záchrana dětí před domácí bídou a vojenskou službou, nebezpečná cesta přes moře, přetvoření prerie v úrodná pole, strádání na stavbu prvních kostelů, shlukování osad s českou populační většinou, zakládání spolků a úporný boj s nehostinnou prerií. Historie se stavěla na základních kamenech Katolické jednoty texaské, prvních škol, českých novin a farmářských spolků. Patřily do ní i národotvorné mýty jako dobrodružná cesta přes oceán, soudržnost a průbojnost starousedlíků, boj za svobodu a získání bohatství v novém domově v Texasu apod. Texaskočeské dějiny se psaly také v přistěhovaleckém tisku, který zveřejňoval paměti o životě v monarchii a porovnával otrockou minulost se svobodnou přítomností. V oslavných projevech se připomínaly kladné historické momenty, přispívající k posílení sebevědomí a konstrukci historické národní paměti.

¹⁸ Z proslovu na zábavě střeleckého spolku, *Svoboda* 24. 9. 1909.

¹⁹ Hannan 1992, 3. část. V letech 1819 až 1836 už vycházely v Texasu nejméně devatery noviny v angličtině.

Jeden z nejstarších náhrobků na hřbitově v texaské Praze, kde hroby poukazují na původní americké osídlení z padesátých let. Nápis je zajímavý i tím, že je psán moravským nářečím a chybí na něm data narození i úmrtí. Foto E. Eckertová, 2011.

„Také vy, staří osadníci, jste se změnili. Slavili jste jubileum 50leté, co poprvé jste spatřili tuto krásnou svobodnou zemi Ameriku, co poprvé jste vkročili na půdu texaskou, náš nyní milovaný domov. Padesát let, kratinká to doba, avšak pro lidskou bytost dosti dlouhá... Ani si nelze představit, jak pustá krajina to zde byla. Představuji si vás, co malé chlapečky, jak zvědavě pohlížíte na tuto krajinu. Plakala jsem, když poprvé jsem spatřila, v jakém chudičkém domově jste přebývali. Byla to těžká ruka osudu, jež se vás dotkla – bída, nouze, namáhavá práce. Za to vaše jméno je slavné, jste vážení, ctění a milovaní od každého, kdo vás dobře zná...“ (Svoboda 29. 11. 1906).

Češi v Texasu litovali osudu těch, kdo zůstali doma v „nesvobodě“, a čím déle v Texasu žili, tím vyhraněněji vnímali rozdíly mezi starým a novým domovem. Následující generace měly už pohled na domov jen zprostředkován komunitou a historkami, které se v ní tradovaly, a chápaly ho schematicky v kategoriích jako útisk vs. svoboda, bída vs. bohatá úroda, monarchie vs. demokracie, bezzemek vs. farmář apod. Mýtu o texaské svobodě se Češi nevzdali, ač mnozí zakusili v Texasu víc strádání a pronásledování než doma.

V komunitě se našli i takoví, kteří rodáky burcovali, aby mysleli do budoucna, učili se anglicky, účastnili se amerického veřejného života a stávali se americkými

občany nejen na papíru, ale i ve skutečnosti. Za to se jim ale dostávalo kritiky a výhrůžek: „Kdyby mi byl ten odřezanec tehdy do rukou přišel, byl bych ho na kousky rozšpal. Kdo to kdy slyšel, aby dítky českých rodičů byly nuceny anglicky se učit? Vždyť přece jsme ve svobodné zemi... jaká to svoboda? Nač angličtině se učit? Angličtina národnosti naší nic neprospěje. Už jsem v Texas přes dvacet let, neznám takřka ani slova anglicky a vždy ve všem dobře jsem pochopil“ (*Svoboda* 2. 6. 1887). O výuce a nutnosti učit se angličtině se ještě počátkem 20. století v tisku polemizovalo a přistěhovalci si vykládali podobné výzvy jako zradu české národnosti a odpírání práva českým žákům na mateřštinu. Kdo dal přednost angličtině sňatkem, odchodem na univerzitní studia nebo za obchodem do města, byl pro komunitu ztracen. Redaktor novin *Svoboda* nezdůvodňoval poukazoval na to, že... „každý rodák zde usazený by měl dbáti toho, aby jeho děti se naučily mateřskému jazyku, ale přesto by měl pamatovat, že žádný člověk zde přebývajícím není s to býti užitečným americkým občanem, nezná-li anglického jazyka... je ničím v životě veřejném... Málokdo je ochoten to doznat a ... spíš považují každého, kdo usiluje o to, aby se mládež učila anglicky, za zrádce národa“ (*Svoboda* 24. 9. 1909). Nedostatečná znalost angličtiny přispěla k neschopnosti asimilovat se, ale byla zároveň projevem vlastenectví. Přistěhovalci věděli, že jakmile se přestanou česky mezi sebou dorozumívat, ať už v obchodním styku, novinách nebo jinde, mezi Američany se ztratí a přizpůsobí se jim. Dokonce se na toto téma vedly v novinách vášnivé diskuse, v nichž se např. pisatelé pozastavovali nad tím, že děti odcházejí za lepším výdělkem do měst, aniž by se pořádně naučily česky, ačkoli rodiče mluví plyně. Rodiče byli napomínáni, aby děti česky učili a domáhali se otvírání českých tříd v osadách a městech s českou populací, protože jinak se děti vymknou rodičovskému a církevnímu dohledu a češtinu pohltní angličtina. Je zřejmé, že čím méně se mluvilo česky v osadě a rodině, tím víc se péče o češtinu institucionalizovala, tedy přesouvala do škol a na univerzitu v Austinu.

O identitě přistěhovalců kolovaly v tisku vyhraněné názory, z nichž je zřejmé, že přistěhovalci o své „národní“ budoucnosti přemýšleli. Jen některá periodika vydávaná v Texasu se vymykala národovectví a měla přistěhovalce k tomu, aby jako „Texané“ aktivněji přispívali do většinové kultury a nevyzdvíhali budování národního života jako prvořadý cíl (*Svoboda* 21. 2. 1889). Redaktoři novin se vzájemně osočovali, že „...nedokážou lid povznést k samostatnému usuzování a rozšířit jeho duševní obzor... Lid nepochopí skutečnou důležitost amerického občanství, dokud budou časopisy řízeny lidmi, kteří sledují směr jako kdyby byli v Čechách“ (*Svoboda* 28. 9. 1909). Upozorňovali na to, že jako američtí občané mají právo na výhody, které jim občanství poskytuje, a že je na čase, aby se jako

Náhrobek pastora Laciaka z roku 1891
na evangelickém hřbitově ve Wesley.
Foto E. Eckertová, 2011.

ostatní zapojili do politiky a postupně docílili uznání jiných národností (*Svoboda* 18. 4. 1889). Zatímco ostatní Američané v Texasu z těchto výhod samozřejmým způsobem těžili, když sdíleli demokratickou ideologii a usilovali o materiální prospěch, samotná existence Čechů jako amerických občanů k zpoplatnění výhod nestačila – k plné účasti na výhodách by byli museli změnit hodnotový žebříček, který byl ale určující pro pospolitost české komunity, odlišující se samotným principem společenské organizace od amerického individualismu a pragmatismu.

Češi viděli cíl svého usilování v rodině a farmě, jejichž prosperita posilovala celou komunitu, vymezenou půdou a jazykem. Američany kritizovali za to, že usilují jen o osobní prospěch, a nedůvěřovali jim, nezapojovali se do místní politiky, neměli své lidi na úradech, kvůli neznalosti angličtiny si neporadili s úředními listinami a nebrali na vědomí zákony. Nezájem o účast na americkém dění pramenil ale také z pocitu národní svébytnosti a materiálního zabezpečení

a přispěl k tomu, že se česká komunita v Texasu tak dlouho udržela. Spolehlivé zázemí tradičních společenských a rodinných svazků umocňovaly pevné ekonomické vztahy, o nichž svědčí i inzeráty lékařů, právníků a obchodníků, že fungují pro komunitu, a nečeských lékařů a dalších odborníků, že se domluví česky, běžné v novinách ještě před druhou světovou válkou. Češi tedy nebyli dostatečně motivováni k tomu, aby svou společenskou a ekonomickou základnu vyměnili za pokrokový svět Ameriky.

Z vyprávění pamětníků a článků v novinách vyplývá, že Češi chovali nevraživost nejen k Američanům, ale i k Němcům, od nichž žili i ve městech odděleně. V této nevraživosti se nepochybně zračí konfliktní soužití obou etnik. Češi se i v Texasu cítili vůči Němcům jako outsideri a připouštěli dokonce vzájemnou nerovnost a svou zaostalost. Nicméně na veřejnosti stavěli na odiv svou jednotu a zdůrazňovali, že se bez Němců obejdou a dokáží se vypracovat sami. Němci přežívali mezi Američany bez zřejmého úsilí o udržení německé etnicity už proto, že jich bylo v Texasu tolik a navíc bohatých (Češi byli jen čtvrtou nejpočetnější etnickou skupinou). Nevytvářeli si paralelní ekonomické a kulturní struktury, ale propojovali se s místními, americkými. Zatímco naprostou většinu českých přistěhovalců tvořili v každé době rolníci, žila už v roce 1880 víc než polovina texaských Němců ve městech. Němečtí farmáři ale přesto převýšili celkový počet českých farmářů, kteří se do měst začali stěhovat až o desítky let později.²⁰ Německé přistěhovalce přiměla k tomu, že se začali rozptylovat a přesídlivat, první světová válka a poválečná honba na přistěhovalce, jmenovitě na německou menšinu, která byla vnímána jako nepřizpůsobivá. Počátkem 20. století německé přistěhovalectví prakticky ustalo, německé zemědělské osady zanikaly, farmáři mizeli ve městech a upravovali si příjmení, aby zapadli do většinové společnosti. Zatímco českých přistěhovalců se v roce 1927 v Texasu zabývaly farmařením více než tři čtvrtiny (tvořící přes 3 % amerických farmářů), počet německých farem a usedlostí dál klesal.²¹ Podle oficiálního sčítání žilo v roce 1940 v Texasu více než

---

²⁰ Podle 10. sčítání obyvatelstva žilo v Texasu 2700 „Bohemians“ a 35 000 Němců, z nichž přes 10 000 bylo zaměstnáno v zemědělství. Počet Čechů v zemědělství se neudává (10th Census 1880, 1: 847). Podle sčítání z roku 1900 žilo na farmách 23 000 texaských Čechů (jejichž aspoň jeden rodič se narodil v Čechách nebo na Moravě) a jen 120 ve městech s více než 25 000 obyvateli. Němců tehdy v Americe farmařila pouhá čtvrtina (Luebke 1990: 166).

²¹ Podle sčítání obyvatelstva z roku 1930 žilo v Texasu 49 000 Čechů a víc než trojnásobek Němců (počítáno podle země, odkud pocházeli). Z toho žilo na venkově 88 % Čechů, ve srovnání s 60 % Němců. Ve třicátých letech tedy dál žilo na texaském venkově dvakrát víc Němců než Čechů (60 000 Němců žilo ve městech a 94 000 na venkově ve srovnání s 6000 Čechy, kteří žili ve městech, a 43 000, kteří žili na venkově) (15th Census 1930).

Náhrobek jednoho z původních osadníků narozeného v osadě Industry už roku 1850, náhrobek pochází z roku 1937. Po jazykové stránce je zajímavý tím, jak v něm češtinu postupuje angličtina. Foto E. Eckertová, 2011.

60 000 Čechů první a druhé generace, u nichž byla čeština mateřtinou aspoň pro jednoho z rodičů, ve srovnání se 159 000 německy mluvícími obyvateli.²²

Diskriminace a nepřátelství majoritní skupiny vedly ke zvýšené soudržnosti texaských Čechů. Jejimi hlavními prameny byly vzájemné pevné svazky a povědomí svébytnosti pěstované ve skupině samotné. Historie Čechů v Texasu byla úsilím vyrovnat se Američanům svým vlastním, „českým“ způsobem, ti je ale za sobě rovné nepovažovali tak dlouho, dokud přistěhovalci stavěli na odív své národovectví. Byl to zápas o tradiční lidské hodnoty, které v chápání přistěhovalců stály nad individualismem a kvantitativním konzumerismem angloamerického kapitalismu. Mohla však taková lokálně uzavřená revolta hraničící s nepřizpůsobivostí dosáhnout něčeho, co by přetrvalo? Téměř sto let dávali texaští Češi přednost vlastním kulturním představám o tom, jak v Americe žít, a zásady ekonomického a kulturního chování majoritní společnosti odmítali. Zlom přinesla až druhá

²² 16th Population Census 1940: 978.

světová válka a poválečná léta, kdy se česká společenská struktura začala rozpadat. S majoritní společností nakonec splynuly všechny české osady ve Spojených státech, ale jak vyplývá ze statistických pramenů, v Texasu se česká komunita udržela nejdéle a dnes tam žije více Čechů než v kterémkoli jiném americkém státě (v roce 1910 Texas v počtu Čechů převýšila jen Nebraska, Ohio, Wisconsin, Illinois a New York), a to tři sta až sedm set tisíc.²³

Druhá světová válka se v identitě texaských Čechů stala mezníkem a příležitostí vybojovat si skutečná práva na novou vlast. Na frontě se vyznamenávali ve službách strýce Sama, pomáhali trpícím „v rodné máti Čechii“, projevovali věrnost americké vládě, podporovali „novou americkou vlast“ a přispívali k „osvobozenec-kému hnutí československé větve v Americe“ (*Svoboda* květen až červenec 1941). Z texaských Čechů se stávali američtí občané patřící do amerického národa de facto až po druhé světové válce, která Texas, americký jih a Ameriku vůbec od základu změnila. Změnil se způsob hospodaření, prakticky vylučující efektivitu malých farem. Struktura venkova a měst dostala novou podobu – novými komunikačními sítěmi se propojily osady s městy, pomalé povozy nahradily automobily a farmáři posílali své potomky studovat na univerzitu. Češi začali farmy opouštět, osady pustly, kněží v nich přestali kázat, místní školy zanikaly, výuka češtiny a vydávání novin se postupně omezovaly. Jinými slovy – ekonomickým vývojem zanikla infrastruktura, která umožňovala existenci etnických zemědělských enkláv s typickou lokální autarkií. Texaští Češi nacházeli uplatnění v americké společnosti, v níž pro češtinu a s ní spjatou kulturu nebylo místo. Když přešli na angličtinu, změnilo se jejich společenské postavení a postoje k činnostem, tradicím a zásadám, podle kterých komunita dosud žila. Češtinu jim nikdo neodebral, jen pro ně přestala být praktická, když už neuspokojovala jejich každodenní potřeby.

Obývání českého kulturního prostoru bylo pro Čechy v Texasu výhodné v tom, že jim poskytovalo identitu. V češtině mysleli a byli doma, česky se jim žilo hezky. Ve vědomí identity, pospolitosti a komunity byla nejen jejich síla a obrana, ale také z nouze ctnost. Mimo komunitu měla totiž čeština nulovou společenskou a ekonomickou hodnotu. Amerika Čechům prostor pro svébytnou existenci sice poskytovala, ale paralelní existenci jim komplikovala. Ekonomicky však paralelní kulturní soužití pro Čechy výhodné nebylo, výhody jim mohla přinést jediné spolupráce s většinou a integrace. O takovou spolupráci ale neusilovali, naopak v ní spatřovali životní prohru.

²³ Ještě v roce 1940 žilo 84 % texaských Čechů v zemědělských oblastech (*16th Population Census 1940*, 2: Table 10, 1001 a Table 2/20 a 2/31). Při sčítání v roce 1990 se k plnému nebo částečnému českému původu hlásilo 192 000 Texasanů, z nichž 91 000 přiznalo ryze české kořeny.

Závěrem k současnosti

Národ je instituce společenské koordinace, soudržnosti a stability na úrovni vyšší než rodina nebo municipalita. Jeho podstatou je sdílení faktorů, jako je jazyk, historie, společenské a kulturní hodnoty, příp. náboženství, z nichž žádný není nutnou podmínkou národní existence, a na ně navazuje sdílení institucí veřejné správy a zákonů. V neposlední řadě se koordinace týká spolupráce ve výrobě a směně statků. Národ je tedy etnická, politická a ekonomická entita a zároveň ideologie jednoty. Jazyk je podstatným, ale ne jediným určujícím prvkem národa a identity. Národ může existovat i bez vlastního státu, jak potvrzují Češi v Texasu expandující mimo hranice rakouské monarchie, kteří v Texasu měli jasně vytyčené území i identitu, udržovanou kromě jazyka také náboženskými a vzdělávacími institucemi výrazně se odlišujícími od tamní americké kultury. Jako zemědělci bez kapitálu byli navíc nuceni spolupracovat ve vlastním systému výroby a směny, jen omezeně propojeném s majoritním systémem. Enkláva českého národa v národě americkém tedy vznikla také v důsledku omezených možností integrace do americké (texaské) ekonomiky. Takových možností ale využili němečtí přistěhovalci k svému prospěchu, byť za jiných historických podmínek. Jak dlouho však může existovat národ v národě (cf. Židé v Evropě nebo Amišové v Pensylvánii)?

Co získali Češi neúnavným prosazováním české svébytnosti a odmítáním angličtiny? V povědomí Američanů nemohli být Američany, a tudíž ani stoupenci demokratických ideálů, přistěhovalci, kteří nemluvili anglicky a nezapojovali se do formování jednotného amerického národa a ekonomiky. Takoví občané zůstali pro Američany nedůvěryhodnými cizinci. Integrovat se do majoritní společnosti, ať ve Spojených státech nebo Evropské unii, aby to bylo osobně prospěšné, znamená přetvořit si jazyk a kulturu, do níž vstupujeme, aby vyhovovaly kognitivnímu zázemí vytvořenému primárním jazykem a zároveň se obohatily o pojmosloví majoritního jazyka. Každá kultura se vyznačuje svými nosnými pojmy. Jedinec a národní komunita si nové pojmosloví a komunikační mechanismy osvojí, chtějí-li se s majoritní kulturou sžít (srov. Wierzbicka 2006), ale vyžaduje to značné úsilí a náklady a od nepočtené imigrační komunity se zpravidla očekává, že o integraci bude tím víc usilovat. Paralelně s pozvolnou akulturací české enklávy v Texasu se v Americe prosazovala intenzivní integrace etnických minorit do sjednocujícího se amerického národa. Česká komunita v Texasu tomuto tlaku nakonec podlehla a v zápase o prosazení svého národa v USA po několika generacích s angloamerickou kulturou splynula.

Dnes jsou Spojené státy „multikulturní“ společností s latentními projevy rasové segregace ukončené de iure v roce 1954, i když o možnostech naplnění a prospěšnosti multikulturalismu se v Americe nadále debatuje (Chavez 1996; Kymlicka 1998; Sacks-Thiel 1996). Je ale v současnosti možné a rozumné z hlediska dlouhodobé společenské stability preferovat kulturní jednotnost vyjádřenou národním jazykem, jak ji razil v Americe koncem 18. století Noah Webster? Zakladatelé Spojených států budovali americký národ na soustředivých silách komunity propojené demokratickými idejemi a jazykem vytvářejícím sdílené dějiny. Prvotní koncepci amerického národa ale zmařil historický vývoj Spojených států. V roce 1803 koupily Spojené státy od Francie Louisianu (k níž patřila rozsáhlá území podél Mississippi, jako Arkansas, Colorado, Iowa, Kansas, Louisiana, Missouri, Montana, Nebraska, Severní Dakota, Oklahoma a Wyoming), na Španělsku dobyly Floridu (1819) a porážkou Mexika získaly Arizonu, Kalifornii a Utah (1848). V době, kdy už si většina bývalé španělské a portugalské koloniální říše prosadila samostatnost, vyslovil prezident James Monroe myšlenku určující zahraniční politiku Států na téměř dvě staletí (Monroe Doctrine, 1823), a sice, že případné nároky evropských zemí na kolonizovaná území v Severní nebo Jižní Americe a zasahování do vnitřních záležitostí amerických států budou vnímány jako agrese, na kterou budou Státy náležitě reagovat.

USA se staly imperiální velmocí, jejíž expanzi ukončila až krize v roce 2008. V jakém smyslu jsou dnes ale národem? Bezvýhradně se dnes nepřijímá ani koncepce, že americké dějiny, zatížené otrokářskou minulostí a násilným vysídlováním indiánů, vytvořili přistěhovalci (cf. Graham 2006) a že je přistěhovalectví pozitivně hybným faktorem amerických dějin. Postoje americké veřejnosti i jejich politických představitelů k ilegálním přistěhovalcům jsou nejednoznačné. Prezident Obama ukončil debaty o oficiálním jazyku v době své první předvolební kampaně provoláním, že Spojené státy nepotřebují oficiální jazyk, ale důslednou imigrační politiku. Debaty kolem kontroverzních antiimigračních zákonů v Arkansasu a Alabamě, a také v *New York Times* a soudobé předvolební kampani však ukazují, že ji dosud nemají. Američané nemluví společným jazykem, ale také se cizím jazykům neučí a v některých státech o zavedení angličtiny jako jediného oficiálního jazyka dál usilují. Dějiny Spojených států potvrzují, že národ je historicky poplatným jevem, který ideologicky komunitu stmelil a umožnil jí shodnout se na sdílené historii a zájmech, když se ocitne na kritickém historickém předělu.

Na takovém předělu dnes stojíme i my (v Maďarsku a Turecku např. přehodnocují ústavu a faktory slučující obyvatele ve stát a národ). Jednoznačně danou národní identitu, jak ji vnímali čeští přistěhovalci, nahrazujeme mnohostrannou

identitou, kterou neudává příslušnost k národu, ale ke komunitě. Národy se identity a částečně i suverenity vzdávají, když pod tlakem finanční krize státy překračují své geopolitické hranice, porušují vlastnická práva a vzdávají se odpovědnosti za náklady na lokální problémy. Popíráme sociální soudržnost, základní princip národa nebo jakékoliv jiné komunity, projevující se ve spolupráci a vzájemné důvěře občanů. Hájíme společný jazyk i multilingvismus, který má v EU dát vedle angličtiny (jako neutrálního veřejného jazyka, lingua franca) prostor i minoritním jazykům a dialektům.

Jak poznamenává toto chování cizince a staré etnické minority integrující se do společnosti dnes u nás? Integrují se díky prosazovanému multikulturalismu do společnosti, která se skládá z rovnoprávných a vzájemně se respektujících kultur, nebo jsou pouhou tolerancí diskriminování až k nutnosti budovat si paralelní kulturně uzavřené komunity? Zohledňuje je společenský diskurz majoritní společnosti natolik, aby samozřejmě přejímali její jazyk a kulturní zvyklosti, případně si je přetvářeli ke své potřebě, a tak mohli žít v prostředí vzájemně výhodných výměn? Kam až sahají jejich práva na vlastní jazyk? Může majoritní společnost prosazovat jediný společný, ideálně úřední jazyk? Je rozumné tolerovat existenci paralelních jazykových komunit (příp. 23 úředních jazyků v EU)? Naskytá se také otázka, zda je pro současníky utíkající se do zdánlivě otevřených světů virtuální reality a spolků ad hoc internetových přátel atraktivní integrovat se do reálné společnosti se skutečnou historií, nebo zda je přitažlivější zdůrazňovat v globalizovaném světě osobní identitu, která s tou společně sdílenou přestává komunikovat.

EVA ECKERTOVÁ je slavistka a lingvistka. Dvacet let působila v oboru slovanských studií a lingvistiky na Connecticut College v USA a před tím krátce na University of Nebraska a Trinity University v San Antoniu v Texasu. Od roku 2010 působí na Anglo-American University v Praze, kde vede katedru jazyků. M.A. získala na University of Michigan v Ann Arboru a Ph.D. na University of California v Berkeley. Ve svém převážně mezioborovém výzkumu se věnuje migraci, jazykovým kontaktům a nápisům na náhrobcích texaských hřbitovů. Publikovala knihy *Stones on the Prairie: Acculturation in America* (Slavica Publishers 2007) a *Kameny na prérii* (Praha 2004) a články v českých i amerických časopisech (*Journal of Slavic Linguistics*, *Časopis pro moderní filologii*, *Český lid*, *Markers*, *UCLA Slavic Studies*, *Kosmas*, *Brown University Slavic Contributions* ad.). Kontakt: eva.eckert@aauni.edu.

Použití prameny a literatura

- 10th Census of the U.S.* 1880. v. 1 *Statistics of the Population of the United States*. Washington, D.C.
- 12th Census of the U.S.* 1900. v. 1. Washington, D.C.
- Abstract of the 12th Census of the U.S.* 1900. Table 39, 40. Washington, D.C.
- 13th Census of the U.S.* 1910. v. 1 (*Population*). Washington, D.C.
- 14th Census of the U.S.* 1920. v. 3 (*Population*). Washington, D.C.
- 16th Census of the U.S.* 1940. *Mother Tongue of the White Population*. Washington, D.C. Svoboda (La Grange, Texas), 1886–1952.
- Breeden, James O. 1994. *A Long Ride in Texas. The Explorations of John Leonard Riddell*. College Station: Texas A&M UP.
- Bromme, Traugott. 1853. *Handbuch für Auswanderer und Reisende nach Nord-, Mittel- und Süd-Amerika*. Bamberg: Buchner.
- Brown, Susan K. – Bean, Frank D. 2006. „Assimilation Models, Old and New: Explaining a Long-Term Process“. *Migration Information Source*. Washington, D.C.: Migration Policy Institute. <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=442>
- Bülow, Alexander von. 1849. *Auswanderung und Colonisation im Interesse des deutschen Handrle*. Berlin: Mittler (reed. Nabu Press, 2011).
- Carpenter, Niles. 1927. *Immigrants and Their Children 1920. A Study Based on Census Statistics Relative to the Foreign Born and the Native White of Foreign a Mixed Parentage*. Census Monographs VII. Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office.
- Chavez, Linda, 1996. „Multiculturalism is Driving Us Apart.“ *USA Today*. Society for the Advancement of Education. May 1996.
- Conzen, Kathleen Neils. 1990. „Making Their Own America. Assimilation Theory and the German Peasant Pioneer.“ Pp. 1–33 in *German Historical Institute, Annual Lecture Series 3*. New York – Oxford – Munich: Berg.
- Conzen, Michael. 1996. „The German-Speaking Ethnic Archipelago in America.“ Pp. 67–92 in Klaus Frantz – Robert A. Sander (eds.): *Ethnic Persistence and Change in Europe and America. Traces in Landscape and Society*. Innsbruck: University of Innsbruck.
- Crevecoeur de, J. – St. John, Hector. 1782. *Letters from an American Farmer*. The Avalon Project, Yale Law School, Documents in Law, History and Diplomacy http://avalon.law.yale.edu/subject_menus/letters.asp
- Daniels, Roger. 1997. *Not Like Us. Immigrants and Minorities in America, 1890–1924*. Chicago: I. R. Dee.
- Daniels, Roger. 2004. *Guarding the Golden Door. American Immigration Policy and Immigrants since 1882*. New York: Hill & Wang.
- Dinnerstein, Leonard – Reimers, David M. 1999. *Ethnic Americans. History of Immigration*. New York: Columbia UP.
- Dublin, Thomas (ed.) 1993. *Immigrant Voices. New Lives in America, 1773–1986*. Urbana – Chicago: University of Illinois Press.

- Dubovický, Ivan. 1993. „Právo a vystěhovalectví.“ Pp. 67–92 in *Češi v cizině 7*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV.
- Eckertová, Eva. 2001. „Po stopách českých vystěhovalců do Texasu.“ *Český lid* 88, 2001, 3: 222–264.
- Eckertová, Eva. 2004. *Kameny na prérii. Čeští vystěhovalci v Texasu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Fehrenbach, T. R. 1968. *Lone Star. A History of Texas and the Texans*. New York: American Legacy Press.
- Franklin, Benjamin. 1887 [1821]. „Observations Concerning the Increase of Mankind and the Peopling of Countries“. Pp. 233–234 in *The Complete Works of Benjamin Franklin II*. New York.
- Gilbert, Glenn G. 1972. *Linguistic Atlas of Texas German*. Austin: University of Texas Press.
- Graham, Otis L., Jr. 2006. *Unguarded Gates. A History of America's Immigration Crisis*. Oxford: Rowman and Littlefield.
- Handlin, Oscar. 1951. *The Uprooted. The Epic Story of the Great Migrations that Made the American People*. New York: Grosset & Dunlap.
- Hannan, Kevin. 1996. „Ethnic Identity Among the Czechs and Moravians of Texas.“ *American Ethnic History* 15, 1996, 4: 3–31.
- Hansen, Lee Marcus. 1941. *The Immigrant in American History*. Cambridge: Cambridge UP.
- Hingham, John. 1955. *Strangers in the Land: Patterns of American Nativism, 1860–1925*. New Brunswick: Rutgers UP.
- Hoerder, Dirk – Rossler, Horst (eds.). 1993. *Distant Magnets. Expectations and Realities in the Immigrant Experience, 1840–1930*. New York – London: Holmes & Meier.
- Jordan, Terry G. 1966. *German Seed in Texas Soil. Immigrant Farmers in 19th Century Texas*. Austin: University of Texas Press.
- Jordan, Terry G. 1982. *Texas Graveyards. A Cultural Legacy*. Austin: University of Texas Press.
- Kymlicka, Will. 1998. „American Multiculturalism in the International Arena“. *Dissent*, Fall 1998: 73–79.
- Lepore, Jill. 2002. *A is for American. Letters and Other Characters in the Newly United States*. New York: A. A. Knopf.
- Luebke, Frederick C. 1990. *Germans in the New World. Essays in the History of Immigration*. Urbana: University of Illinois Press.
- Machann, Clinton – Mendl, James W. (eds.) 1983. *Krasna Amerika. A Study of Texas Czechs, 1851–1939*. Austin: Eakin Press.
- Magana, Lisa. 2003. *Straddling the Border. Immigration Policy and the INS*. Austin: University of Texas Press.
- McCandless, Barbara. 1992. *Equal before the Lens: Jno. Trlica's Photographs of Granger, Texas*. College Station: Texas A&M UP.
- Montejano, David. 1987. *Anglos and Mexicans in the Making of Texas, 1836–1986*. Austin: University of Texas Press.
- Morse, Samuel. 1835. *Imminent Dangers to the Free Institutions of the United States Through Foreign Immigration*. New York.

- Olmsted, Frederick Law. 1860. *A Journey Through Texas, or, a Saddle-Trip on the Southwestern Frontier*. New York: Mason Brothers.
- Olson, James Stuart. 1979. *The Ethnic Dimension in American History*. New York: St. Martin's Press.
- Opatrný, Josef. 1993. „Problems in the History of Czech Immigration to America in the Second Half of the Nineteenth Century.“ *Nebraska History* 74, 1993, 3–4: 120–129.
- Polišenský, Josef. 1968. „K otázkám dějin českého vystěholectví do Ameriky.“ Pp. 17–22 in *Češi v cizině I*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV.
- Ripley, La Vern J. 1994. „The Ethnic Frontier. Rural Germans and the Settlement of America.“ Pp. 197–214 in Timothy Walch (ed.): *Immigrant America: European Ethnicity in the United States*. New York – London: Garland Publishing.
- Sacks, David O. – Thiel, Peter A. 1996. *The Diversity Myth. Multiculturalism and Political Intolerance on Campus*. Washington, D.C.: Independent Institute.
- Sealsfield, Charles. 1844. *Life in the New World, or, Sketches of American Society*. New York: J. Winchester.
- Skrabaneck, Robert L. 1988. *We're Czechs*. College Station: Texas A&M UP.
- Struve, Walter. 1996. *Germans and Texas. Commerce, Migration and Culture in the Days of the Lone Star Republic*. Austin: University of Texas Press.
- Thistlethwaite, Frank. 1991. „Migration from Europe Overseas in the Nineteenth and Twentieth Centuries.“ Pp. 17–57 in Rudolph J. Vecoli – Suzanne M. Sinke (eds.): *A Century of European Migrations, 1830–1930*. Urbana – Chicago: University of Illinois Press.
- Webster, Noah. 1789. *Dissertations on the English Language*. Boston.
- Webster, Noah. 1783. *Grammatical Institute Of the English Language I*. Hartford.
- Wierzbicka, Anna. 2006. *English: Meaning and Culture*. Oxford: Oxford UP.
- Zangwill, Israel. 1909. *The Melting Pot. A Drama in Four Acts*. New York.